

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนาแบบสัมภาษณ์ CIE มาเป็นแบบสัมภาษณ์การวินิจฉัยโรค ซึมเศร้าในผู้สูงอายุไทย รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive method) ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้าเป็นลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาและพัฒนาแบบสัมภาษณ์ CIE มาใช้เป็นแบบสัมภาษณ์การวินิจฉัยโรคในผู้สูงอายุไทย
2. การคัดเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย
4. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การพัฒนาแบบสัมภาษณ์การวินิจฉัยโรคซึมเศร้าในผู้สูงอายุไทย

1.1 การสร้างแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1.1.1 ผู้วิจัยได้ศึกษาแบบสัมภาษณ์ CIE ของ Christensen และคณะ ซึ่งสร้างเมื่อปี 1992 ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์การวินิจฉัยโรคซึมเศร้าในผู้สูงอายุ ตรงตามเกณฑ์การวินิจฉัย DSM-III-R ทุกข้อ

1.1.2 นำแบบสัมภาษณ์ CIE มาแปลเป็นภาษาไทย โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา

1.1.3 นำแบบสัมภาษณ์ CIE ตรวจสอบหาความเที่ยงตรงทางภาษา โดยผู้เชี่ยวชาญทางภาษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ผ่าน บาลโพธิ์ สถาบันภาษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.1.4 ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content validity) และความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน คือ รองศาสตราจารย์แพทย์หญิง ดวงใจ กสานติกุล จิตแพทย์ ภาควิชาจิตเวชศาสตร์

คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและ นายแพทย์ ชัยชนะ นิ่มนวล แพทย์ผู้เชี่ยวชาญ สาขาวิชาจิตเวช โรงพยาบาลยุวประสาทไวทโยปถัมภ์

- 1.1.5 นำข้อความมาปรับปรุงแก้ไขตามความหมายทางด้านภาษา ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ
- 1.1.6 จัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับพัฒนา โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน คือ มีอาการตรงตามหลักเกณฑ์ให้ 1 คะแนน มีอาการไม่ครบตามหลักเกณฑ์ ให้ 0 คะแนน

1.2 ขั้นตอนการพัฒนาแบบสัมภาษณ์การวินิจฉัยโรคซึมเศร้าในผู้สูงอายุไทย เป็นการนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้จัดทำขึ้นไปทดลองใช้ เพื่อนำมาปรับปรุง คำชี้แจงรูปแบบของข้อคำถาม เนื้อหาข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุโรคซึมเศร้า ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคซึมเศร้าที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าพระยา จำนวน 10 คน แผนกจิตเวช โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ จำนวน 5 คน ในช่วงเดือนกันยายน ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2537

กลุ่มผู้สูงอายุปกติ ได้แก่ ผู้สูงอายุชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ จำนวน 16 คน ผู้สูงอายุ แผนกผู้ป่วยนอก คลินิกผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า จำนวน 10 คน ผู้สูงอายุจากสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค จำนวน 188 คน ในช่วงเดือนกันยายน ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2537

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างข้างต้น คัดเลือกตามหลักเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง (inclusion criteria, exclusion criteria) ของการวิจัยในครั้งนี้

1.3 จากขั้นตอนที่ 1 และ 2 ได้แบบสัมภาษณ์การวินิจฉัยโรคซึมเศร้าในผู้สูงอายุที่มีความเหมาะสมในด้านรูปแบบ คำถาม และเนื้อหา

1.4 นำแบบสัมภาษณ์ฉบับพัฒนา ทำการทดสอบค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (reliability) โดยใช้วิธีสอบซ้ำ (test-retest method) ในผู้สูงอายุกลุ่มโรคซึมเศร้า จำนวน 21 ราย ที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าพระยาและแผนกจิตเวช

โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2537 โดยมีระยะเวลาการทดสอบซ้ำเฉลี่ย ห่างกัน 1 สัปดาห์ ผลที่ได้นำมาคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ pearson product moment correlation

1.5 นำแบบสัมภาษณ์ ที่ได้รับการพัฒนาแล้วทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. การคัดเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มผู้สูงอายุที่ได้รับการวินิจฉัยจากจิตแพทย์ว่าป่วยด้วยโรคซึมเศร้า ตามหลักเกณฑ์การวินิจฉัย DSM-III-R โดยมีลักษณะอาการอย่างน้อย 5 ใน 9 ประการ

กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มผู้สูงอายุปกติ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้คือ

กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มผู้สูงอายุที่ได้รับการวินิจฉัยจากจิตแพทย์ว่าป่วยด้วยโรคซึมเศร้า ตามหลักเกณฑ์ DSM -III-R จากโรงพยาบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ตามสูตร (ภิรมย์ กมลรัตนกุล, 2536)

$$N = \frac{(Z \times 100)^2}{CI} \quad \text{หรือ} \quad (1 - \alpha)$$

โดย N = จำนวนผู้สูงอายุที่เป็นโรคซึมเศร้า

Z_{α} = ค่า α ที่กำหนดให้ $\alpha = 0.05$ ซึ่งมีค่าเท่ากับ 1.96

CI = ค่าความคลาดเคลื่อนที่กำหนดให้อย่างมากที่สุดระหว่าง sample sensitivity กับ population sensitivity = $\pm 10\%$

α = ค่า sensitivity ที่กำหนดให้ตามวัตถุประสงค์การวิจัย = 0.80
แทนค่าจากสูตร จะได้จำนวนผู้ป่วยที่เป็นโรคซึมเศร้าที่ต้องนำมาศึกษา = 62 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้สูงอายุปกติ จำนวน 352 คน

โดยคำนวณจาก prevalence rate ของโรคซึมเศร้า

= 15% (Rush, 1993)

กลุ่มตัวอย่างที่ต้องนำมาศึกษา = 414 คน

กลุ่มผู้สูงอายุปกติ = 414 - 62 = 352 คน

หลักเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มที่ 1 กำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้สูงอายุเข้าทำการวิจัย (inclusion criteria) ดังนี้

1. เป็นผู้สูงอายุ อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป
2. ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าป่วยด้วยโรคซึมเศร้า ตามเกณฑ์การวินิจฉัยของ DSM-III-R

3. ไม่มีประวัติใช้ยาเสพติด หรือโรคพิษสุราเรื้อรัง

4. เป็นผู้สูงอายุที่ยินดี และให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ตลอดการวิจัย

กำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้สูงอายุออกจากการวิจัย (exclusion criteria)

1. ผู้สูงอายุมีโรคทางจิตชนิดอื่น เช่น โรคจิตเภท โรคหวาดระแวง ฯลฯ ในระยะที่ทำการสัมภาษณ์

2. เป็นผู้สูงอายุที่ได้รับการรักษาโรคทางกาย ซึ่งเป็นสาเหตุของโรคซึมเศร้า

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้สูงอายุปกติ กำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้สูงอายุเข้าทำการวิจัย (inclusion criteria) ดังนี้

1. เป็นผู้สูงอายุ ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป

2. ไม่มีประวัติเจ็บป่วยทางจิต และไม่ได้รับประทานยาในกลุ่มโรคจิต

โรคประสาท

3. เป็นผู้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ

กำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้สูงอายุออกจากการวิจัย (exclusion criteria)

1. เป็นผู้สูงอายุที่เคยมีประวัติเจ็บป่วยทางจิต หรือเคยรับประทานยา กลุ่มโรคจิตโรคประสาท

2. มีประวัติเคยใช้ยาหรือสารเสพติดรุนแรง หรือเคยป่วยเป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์การวินิจฉัยโรคซึมเศร้าในผู้สูงอายุ ซึ่งผู้วิจัยพัฒนามาจาก The Canberra Interview for the Elderly (CIE) ของ Christensen A. และคณะ คำถามแต่ละข้อจะสร้างจากหลักเกณฑ์ของ DSM-III-R ซึ่งจะ เป็นข้อความที่แสดงถึงพฤติกรรม ความคิด ความรู้สึก

แบบสัมภาษณ์นี้จะมีข้อคำถาม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ มีทั้งหมด 13 ข้อ

ส่วนที่ 2 ข้อคำถามที่แสดงถึงอาการซึมเศร้าของผู้สูงอายุที่สร้างตามหลักเกณฑ์ DSM-III-R มีทั้งหมด 28 ข้อ และเป็นแบบประเมินพฤติกรรม โดยผู้สัมภาษณ์เป็นผู้ประเมินเพื่อ ใช้ประกอบการวินิจฉัย จำนวน 3 ข้อ ตามข้อคำถามทั้งหมด จำนวน 31 ข้อ

ข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์โรคซึมเศร้าในผู้สูงอายุไทย สร้างจากหลักเกณฑ์การ วินิจฉัยโรคตามหลักของ DSM-III-R การวินิจฉัยจะต้องประกอบไปด้วยหลักเกณฑ์ A, B, C, D และแต่ละหลักเกณฑ์มีรายละเอียดระบุไว้ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์ Canberra Interview for the Elderly ที่ได้รับการพัฒนาแล้ว เปรียบเทียบการสร้างตามหลักเกณฑ์ของ DSM-III-R ในแต่ละข้อ

หลักเกณฑ์ของ DSM-III-R	ตรงกับข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ CIE
<p>A. มีอาการอย่างน้อย 5 ข้อ ใน 9 ข้อ ตามรายการข้างล่างนี้อยู่ยาวนาน 2 สัปดาห์ ซึ่งเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปจากปกติวิสัยของผู้ป่วย โดยมีอาการหลักอาการใดอาการหนึ่ง ระหว่าง (1) อารมณ์เศร้าหมอง หรือ (2) เบื่อหมดความสนใจหรืออารมณ์สนุก</p> <p>1. อารมณ์เศร้าหมองเกือบทุกวันเกือบตลอดวัน ซึ่งเป็นความรู้สึกของผู้ป่วยเองหรือเป็นสิ่งที่ผู้อื่นสังเกตเห็นได้</p> <p>2. รู้สึกเบื่อ ความสนใจหรือความสนุก ร่าเริงลดลงไปมาก อาการเป็นเกือบทั้งวันหรือเกือบทุกวัน ผู้ป่วยรู้สึกเอง หรือจากที่ผู้อื่นสังเกตเห็นว่าผู้ป่วยมีความเฉื่อยชา เชื่องซึมเกือบตลอดเวลา</p> <p>3. น้ำหนักของร่างกายลดลงหรือเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด น้ำหนักลดลงมากกว่าร้อยละ 5 ของน้ำหนักร่างกายภายในเวลาหนึ่งเดือน โดยที่ผู้ป่วยไม่ได้พยายามลดน้ำหนัก</p>	<p>ในช่วง 2 สัปดาห์ที่ผ่านมา คุณมีอาการดังต่อไปนี้หรือไม่</p> <p>4. คุณมีอารมณ์เศร้า เสียใจ หรือ ท้อแท้ใจ (อาจเป็นการบอกกล่าวจากผู้อื่นที่สังเกตเห็น)</p> <p>5. คุณขาดความสนใจ หรือไม่มีความสุขในสิ่งต่าง ๆ ที่คุณเคยชอบ หรือเคยทำอยู่เป็นประจำ (อาจเป็นการบอกกล่าวจากผู้อื่นที่สังเกตเห็น)</p> <p>1. คุณรับประทานอาหารเปลี่ยนแปลงไปจากปกติหรือไม่ () ไม่เปลี่ยนแปลง รับประทานอาหารได้ในระดับเท่าเดิม</p>

ตารางที่ 2 (ต่อ)

หลักเกณฑ์ของ DSM-III-R	ตรงกับข้อความในแบบสัมภาษณ์ CIE
	<p>() เปลี่ยนแปลงจากปกติ คือ</p> <p>() รับประทานอาหารมากขึ้นกว่าเดิม</p> <p>() รับประทานอาหารน้อยลงกว่าเดิม</p> <p>2. น้ำหนักของคุณเปลี่ยนแปลงไปจากปกติหรือไม่</p> <p>() ไม่เปลี่ยนแปลง</p> <p>() ภายใน 1 เดือนที่ผ่านมา น้ำหนักเพิ่ม....กิโลกรัม</p> <p>() ภายใน 1 เดือนที่ผ่านมา น้ำหนักลด....กิโลกรัม ปัจจุบันน้ำหนักของคุณเท่ากับ....กิโลกรัม น้ำหนักเดิมเท่ากับ....กิโลกรัม</p> <p>3. สาเหตุที่คุณคิดว่า น้ำหนักของคุณขึ้นหรือลง คือ</p> <p>() จากการควบคุมอาหาร</p> <p>() จากสาเหตุอื่น โปรดระบุ.....</p>

ตารางที่ 2 (ต่อ)

หลักเกณฑ์ของ DSM-III-R	ตรงกับข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ CIE
<p>4. นอนไม่หลับ หรือนอนมากกว่าปกติ เกือบทุกวัน</p>	<p>6. คุณมีอาการนอนไม่หลับ</p> <p>7. ก่อนนอน คุณมักจะรับประทานสิ่งที่ ช่วยให้คุณนอนหลับ เช่น ยานอนหลับ นมสด โอวัลติน ฯลฯ</p> <p>8. คุณคิดว่า คุณนอนหลับในช่วงกลางวัน มากเกินไป</p>
<p>5. กระวนกระวายทั้งกายและใจ (agitated) หรือเซื่องช้า เซื่องซึม (retarded) เกือบทุกวัน จนเป็นที่สังเกตเห็น จากผู้อื่น (ไม่นับหากเป็นความรู้สึกของผู้ป่วย เท่านั้น)</p>	<p>(ประเมิน ความเซื่องช้า เซื่องซึม คือ)</p> <p>9. คุณรู้สึกเฉื่อยชา เซื่องซึม ไม่มีแรง ไม่กระฉับกระเฉง (อาจเป็นการบอกกล่าว จากผู้อื่นที่สังเกตเห็น) (และต้องพิจารณาข้อ 29, 30 ประกอบด้วย)</p> <p>29. ผู้ถูกสัมภาษณ์มีการเคลื่อนไหวช้า () ใช่ () ไม่ใช่ () อื่น ๆ ระบุ....</p> <p>30. ผู้ถูกสัมภาษณ์พูดช้า และพูดระดับ เสียงไม่เปลี่ยนแปลง () ใช่ () ไม่ใช่ () อื่น ๆ ระบุ....</p> <p>(ประเมินความหงุดหงิด กระวนกระวาย)</p> <p>10. คุณรู้สึกกระวนกระวาย นั่งไม่ติด (อาจเป็นการบอกกล่าวจากผู้ที่สังเกตเห็น) (และต้องพิจารณาข้อ 31 ประกอบด้วย)</p>

ตารางที่ 2 (ต่อ)

หลักเกณฑ์ของ DSM-III-R	ตรงกับข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ CIE
<p>6. อ่อนเพลีย ไม่มีเรี่ยวแรงหรือพลังกายเกือบทุกวัน</p> <p>7. รู้สึกไร้ค่า โทษตนเอง หรือรู้สึกผิดมาก (อาจถึงขั้นเป็นอาการหลงผิด) เกือบทุกวัน (ไม่นับหากเป็นเพียงความรู้สึกถูกหรือสมเพชตนเอง หรือรู้สึกผิดที่เป็นภาวะแก่ผู้อื่นจากการป่วย)</p> <p>8. ความสามารถในการคิด หรือสมาธิลดลง หรือตัดสินใจไม่ได้เกือบทุกวัน</p>	<p>31. ในขณะที่สัมภาษณ์ ผู้ถูกสัมภาษณ์มีลักษณะอาการ คือ</p> <p>() ลุกขึ้นเดินไปรอบ ๆ</p> <p>() นั่งอยู่ตลอดเวลา แต่ไม่อยู่เฉย</p> <p>() ค่อนข้างหงุดหงิด ไม่อยู่เฉยเป็นบางครั้ง</p> <p>() สงบ ไม่วุ่นวายตลอดการสัมภาษณ์</p> <p>() อื่น ๆ.....</p> <p>11. คุณรู้สึกอ่อนเพลีย ไม่มีแรง ทั้ง ๆ ที่คุณไม่ได้ทำอะไรไรมากมาย</p> <p>12. คุณรู้สึกว่าตัวเองด้อยกว่าคนอื่น หรือรู้สึกว่าตัวเองไม่มีคุณค่า</p> <p>13. คุณรู้สึกผิด และโทษตัวเอง ต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรือคุณทำให้มันเกิดขึ้น</p> <p>14. คุณคิดช้าหรือไม่มีสมาธิที่จะทำอะไร</p> <p>15. คุณคิดช้า ๆ กับความคิดของตนเอง โดยที่ไม่สามารถกำจัดออกไปได้</p> <p>16. คุณมีความลังเลในการตัดสินใจหรือตัดสินใจอะไรไม่ได้</p>

ตารางที่ 2 (ต่อ)

หลักเกณฑ์ของ DSM-III-R	ตรงกับข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ CIE
<p>9. คิดหมกมุ่นเรื่อง ความตาย โดยอาจ จะวางแผนหรือไม่ได้วางแผนฆ่าตัวตาย หรือ พยายามฆ่าตัวตาย</p>	<p>17. คุณคิดเรื่องความตาย ซึ่งไม่ว่าเป็น ความตายของคนอื่นหรือความตายโดยทั่ว ๆ ไป</p> <p>18. คุณมีความคิดอยากตายซ้ำ ๆ กัน</p> <p>19. คุณมีความคิดที่จะทำลายตัวเอง</p> <p>20. คุณได้เตรียมแผนการฆ่าตัวตาย ไว้แล้ว</p> <p>21. คุณได้พยายามฆ่าตัวตายแล้ว</p>
<p>B. 1. ไม่มีโรคทางกายที่จะเป็นสาเหตุหรือ เสริมให้เกิดความผิดปกติทางอารมณ์</p> <p>2. มิใช่เป็นความเศร้าโศกที่เกิดขึ้นเป็น ปกติจากการสูญเสียผู้เป็นที่รัก</p>	<p>ใช้ข้อมูลส่วนตัว ในข้อ 11 มาประกอบ</p> <p>22. ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา มีผู้ใกล้ชิด ของคุณเสียชีวิต</p>
<p>C. ถ้ามีอาการหลงผิดประสาทหลอนก็จะเกิด ก่อนหรือหลังมีอาการผิดปกติ ไม่นานกว่า 2 สัปดาห์ (ถ้านานกว่านี้ให้นับถึง โรคจิต หรือ Schizoaffective)</p>	<p>23. คุณเคยได้ยินเสียงแว่วโดยที่ไม่มี ใครอยู่ใกล้ และไม่มีคำอธิบายใด ๆ ได้ว่า เสียงนั้นมาจากที่ใด</p> <p>24. คุณคิดว่า มีใครที่กำลังพยายามที่จะ ทำร้ายคุณ</p> <p>25. คนเหล่านั้นตั้งใจกำจัดคุณ</p> <p>26. คุณคิดว่ามีใครจงใจยึดครองสมบัติ ของคุณ</p> <p>27. คุณรู้สึกว่ามีคนสะกดรอยตามคุณอยู่</p>

ตารางที่ 2 (ต่อ)

หลักเกณฑ์ของ DSM-III-R	ตรงกับข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ CIE
D. ไม่มีอาการแทรกซ้อนของ Schizophrenia, Schizophreniform, Delusional Disorder หรือ Psychotic Disorder Nos.	28. คุณป่วยเป็นโรคจิต เช่น โรคจิตหวาดระแวง หรือโรคอารมณ์แปรปรวน

วิธีการให้คะแนนแบบสัมภาษณ์

การตรวจนับคะแนนยึดตามหลักเกณฑ์การวินิจฉัยโรคซึมเศร้า ตามหลัก DSM-III-R คือ มีลักษณะอาการอย่างน้อย 5 ใน 9 ประการ และจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ที่ 1 หรือ 2 ด้วยทุกครั้ง

การนับคะแนนรายชื่อตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้

หลักเกณฑ์ที่ 1 คือ ข้อคำถามที่ 4

ถ้าตอบว่า "มีอาการเกิดขึ้นเกือบตลอดทั้งวัน และเกือบทุกวัน ทุกคืน"

ให้คะแนนเท่ากับ 1

ถ้าตอบกรณีอื่น ให้คะแนนเท่ากับ 0

หลักเกณฑ์ที่ 2 คือ ข้อคำถามที่ 5

ถ้าตอบว่า "มีอาการเกิดขึ้นเกือบตลอดทั้งวัน และเกือบทุกวัน ทุกคืน"

ให้คะแนนเท่ากับ 1

ถ้าตอบกรณีอื่น ให้คะแนนเท่ากับ 0

หลักเกณฑ์ที่ 3 คือ ข้อคำถามที่ 1 2 3

ถ้าผู้สูงอายุมีการรับประทานอาหารเปลี่ยนแปลงไปจากปกติ และน้ำหนักลดลงร้อยละ 5 ของน้ำหนักเดิม ภายใน 1 เดือน และมีสาเหตุมาจากการควบคุมอารมณ์ หรือสาเหตุอื่นที่ ต้องการให้น้ำหนักลดด้วยความตั้งใจ ให้คะแนนเท่ากับ 1

ถ้าตอบกรณีอื่น ให้คะแนนเท่ากับ 0

หลักเกณฑ์ที่ 4 คือ ข้อคำถามที่ 6 7 8

ถ้าข้อ 6 ตอบว่า "มีอาการเกิดขึ้นเกือบตลอดทั้งวัน และเกือบทุกวัน ทุกคืน"
ให้คะแนนเท่ากับ 1

หรือ ถ้าข้อ 7 ตอบว่า "มีอาการเกิดขึ้นเกือบตลอดทั้งวัน และเกือบทุกวัน ทุกคืน"
ให้คะแนนเท่ากับ 1

หรือ ถ้าข้อ 8 ตอบว่า "มีอาการเกิดขึ้นเกือบตลอดทั้งวัน และเกือบทุกวัน ทุกคืน"
ให้คะแนนเท่ากับ 1

หรือ ถ้าข้อ 6 และข้อ 7 ตอบในกรณีเดียวกัน ให้คะแนนเท่ากับ 1

หรือ ถ้าข้อ 7 และข้อ 8 ตอบในกรณีเดียวกัน ให้คะแนนเท่ากับ 1

หรือ ถ้าข้อ 6 7 8 ตอบในกรณีเดียวกัน ให้คะแนนเท่ากับ 1

ถ้าตอบกรณีอื่น ให้คะแนนเท่ากับ 0

หลักเกณฑ์ที่ 5 คือ ข้อคำถามที่ 9 10 29 30 31 แบ่งการพิจารณาออกเป็น

2 ข้อ คือ

ข้อที่ 1 ให้คะแนนเท่ากับ 1 คะแนน เมื่อ

ข้อ 9 ตอบว่า "มีอาการเกิดขึ้นเกือบตลอดทั้งวัน และเกือบทุกวัน ทุกคืน"

และ ข้อ 29 ตอบว่า "ผู้สูงอายุมีการเคลื่อนไหวช้า"

หรือ ข้อ 9 ตอบว่า "มีอาการเกิดขึ้นเกือบตลอดวัน และเกือบทุกวัน ทุกคืน"

และ ข้อ 30 ตอบว่า "ผู้สูงอายุหูตื้อ และหูระดับเสียงไม่เปลี่ยนแปลง"

ถ้าตอบกรณีอื่น ให้คะแนนเท่ากับ 0

ข้อที่ 2 ให้คะแนนเท่ากับ 1 คะแนน เมื่อ

ข้อ 10 ตอบว่า "มีอาการเกิดขึ้นเกือบตลอดทั้งวัน และเกือบทุกวัน ทุกคืน"

และ ข้อ 30 ตอบว่า "ลุกขึ้นเดินไปรอบ ๆ" หรือ "นั่งอยู่ตลอดเวลา แต่ไม่อยู่เฉย"
ถ้าตอบในกรณีอื่น ให้คะแนนเท่ากับ 0

หลักเกณฑ์ที่ 6 คือ ข้อคำถามที่ 11

ถ้าตอบว่า "มีอาการเกิดขึ้นเกือบตลอดทั้งวัน และเกือบทุกวัน ทุกคืน"

ให้คะแนนเท่ากับ 1

ถ้าตอบกรณีอื่น ให้คะแนนเท่ากับ 0

หลักเกณฑ์ที่ 7 คือ ข้อคำถามที่ 12 13

ถ้าข้อ 12 ตอบว่า "มีอาการเกิดขึ้นเกือบตลอดทั้งวัน และเกือบทุกวัน ทุกคืน"

ให้คะแนนเท่ากับ 1

หรือ ถ้าข้อ 12 ตอบว่า "มีอาการเกิดขึ้นเกือบตลอดทั้งวัน และเกือบทุกวัน ทุกคืน"

ให้คะแนนเท่ากับ 1

หรือ ถ้าข้อ 12 และ 13 ตอบในกรณีเดียวกัน ให้คะแนนเท่ากับ 1

ถ้าตอบกรณีอื่น ให้คะแนนเท่ากับ 0

หลักเกณฑ์ที่ 8 คือ ข้อคำถามที่ 14 15 16

ถ้าข้อ 14 ตอบว่า "มีอาการเกิดขึ้นเกือบตลอดทั้งวัน และเกือบทุกวัน ทุกคืน"

ให้คะแนนเท่ากับ 1

หรือ ถ้าข้อ 15 ตอบว่า "มีอาการเกิดขึ้นเกือบตลอดทั้งวัน และเกือบทุกวัน ทุกคืน"

ให้คะแนนเท่ากับ 1

หรือ ถ้าข้อ 16 ตอบว่า "มีอาการเกิดขึ้นเกือบตลอดทั้งวัน และเกือบทุกวัน ทุกคืน"

ให้คะแนนเท่ากับ 1

หรือ ถ้าข้อ 14 และ 15 ตอบในกรณีเดียวกัน ให้คะแนนเท่ากับ 1

หรือ ถ้าข้อ 14 และ 16 ตอบในกรณีเดียวกัน ให้คะแนนเท่ากับ 1

หรือ ถ้าข้อ 15 และ 16 ตอบในกรณีเดียวกัน ให้คะแนนเท่ากับ 1

หรือ ถ้าข้อ 14 15 16 ตอบในกรณีเดียวกัน ให้คะแนนเท่ากับ 1

ถ้าตอบกรณีอื่น ให้คะแนนเท่ากับ 0

- หลักเกณฑ์ที่ 9 คือ ข้อคำถามที่ 17 18 19 20 21
- ถ้าข้อ 17 ตอบว่า "มีอาการเกิดขึ้นตลอดทั้งวัน และเกือบทุกวัน ทุกคืน"
ให้คะแนนเท่ากับ 1
- หรือ ถ้าข้อ 18 ตอบว่า "มีอาการเกิดขึ้นเป็นบางครั้ง หรือนาน ๆ ครั้ง" หรือ
มีอาการเกิดขึ้นตลอดทั้งวัน และเกือบทุกวัน ทุกคืน"
ให้คะแนนเท่ากับ 1
- หรือ ถ้าข้อ 19 ตอบว่า "มีอาการเกิดขึ้นเป็นบางครั้ง หรือนาน ๆ ครั้ง" หรือ
มีอาการเกิดขึ้นเกือบตลอดทั้งวัน และเกือบทุกวัน ทุกคืน"
ให้คะแนนเท่ากับ 1
- หรือ ถ้าข้อ 20 ตอบว่า "ใช่" ให้คะแนนเท่ากับ 1
- หรือ ถ้าข้อ 21 ตอบว่า "ใช่" ให้คะแนนเท่ากับ 1
- ถ้าตอบกรณีอื่น ให้คะแนนเท่ากับ 0

การพิจารณาการให้คะแนน จะพิจารณาให้คะแนนในแต่ละหลักเกณฑ์ ถ้าหลักเกณฑ์ใด
ได้คะแนนเท่ากับ 1 ตรงกันหลายข้อ จะให้คะแนนรวมหลักเกณฑ์นั้นเท่ากับ 1 คะแนน

จุดตัดของแบบสัมภาษณ์ (cutoff score) เพื่อพิจารณาการป่วยด้วยโรคซึมเศร้า
จะพิจารณาเมื่อผู้สูงอายุมีอาการ 5 ใน 9 หลักเกณฑ์ โดยต้องประกอบด้วย หลักเกณฑ์ที่ 1 หรือ
2 ด้วยทุกครั้ง

ส่วนข้อคำถามในข้อ 22 และข้อมูลส่วนตัวในข้อ 11 คือ ข้อคำถามที่ใช้แยกโรค
เพื่อประเมินหลักเกณฑ์การวินิจฉัยข้อ B. ถ้าตอบว่าใช่ จะไม่ถือว่าผู้ป่วยรายนี้ป่วยเป็นโรค
ซึมเศร้า

ข้อคำถามในข้อ 23-27 เป็นข้อคำถามเพื่อประกอบการวินิจฉัยโรคที่ใช้ประเมิน
หลักเกณฑ์การวินิจฉัยข้อ C. เพื่อประเมินอาการทางจิต เป็นการประกอบการวินิจฉัยโรคว่า
เป็นโรคซึมเศร้าที่มีอาการทางจิตด้วยหรือไม่

ข้อคำถามในข้อ 28 เป็นข้อคำถามที่ใช้แยกโรค เพื่อประเมินหลักเกณฑ์การวินิจฉัย
ข้อ D. ถ้าตอบว่าใช่ จะไม่ถือว่าผู้ป่วยรายนี้ป่วยเป็นโรคซึมเศร้า

4. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลทำการวิเคราะห์นั้น ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยดำเนินงานเป็นขั้นตอนดังนี้

4.1 นำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ติดต่อขออนุมัติเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสมเด็จพระยา

ผู้อำนวยการโรงพยาบาลตำรวจ

ผู้อำนวยการโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า

ผู้อำนวยการโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์

อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์

4.2 ติดต่อขอความอนุเคราะห์จากจิตแพทย์ และแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางผู้สูงอายุ (ถือเป็น gold standard) ซึ่งจะเป็นผู้วินิจฉัยโรคซึมเศร้าในผู้สูงอายุ และกลุ่มผู้สูงอายุปกติ ตามหลักเกณฑ์ การวินิจฉัยของ DSM-III-R

4.3 ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสัมภาษณ์การวินิจฉัยโรคซึมเศร้า ในผู้สูงอายุที่ได้รับการพัฒนาแล้ว โดยทราบการวินิจฉัยจากจิตแพทย์ ภายหลังจากแปลผลแบบสัมภาษณ์

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ตั้งแต่ เดือนกันยายน 2537 ถึง เดือนพฤษภาคม 2538 รวมระยะเวลาเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 9 เดือน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้สูงอายุที่ได้รับการวินิจฉัยว่าป่วยด้วยโรคซึมเศร้า

1. โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ จำนวน 16 คน
2. โรงพยาบาลสมเด็จพระยา จำนวน 46 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้สูงอายุปกติ

1. โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าพระยา จำนวน 30 คน
2. ชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ จำนวน 192 คน
3. ชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลตำรวจ จำนวน 60 คน
4. คลินิกผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า จำนวน 80 คน

วิธีการสัมภาษณ์

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. สร้างสัมพันธภาพกับผู้สูงอายุโดยใช้เทคนิควิธีการจิตวิทยาการให้คำปรึกษา
2. แนะนำตนเองบอกวัตถุประสงค์ของการวิจัย พร้อมทั้งบอกประโยชน์ที่ผู้สูงอายุได้รับจากการเข้าร่วมวิจัยครั้งนี้
3. ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ 3 ฉบับ คือ
 - 3.1 แบบสัมภาษณ์การวินิจฉัยโรคซึมเศร้าในผู้สูงอายุที่พัฒนาแล้ว
 - 3.2 แบบคัดกรองภาวะสมองเสื่อม ของชาตทอง ไล่เลิศ
 - 3.3 แบบคัดกรองภาวะซึมเศร้า ของรวิวรรณ นิวัตพันธุ์ และคณะ

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ผู้สูงอายุด้วยแบบสัมภาษณ์การวินิจฉัยโรคที่ได้รับการพัฒนาแล้ว ต่อจากนั้นจะให้ผู้สูงอายุตอบคำถามของแบบคัดกรองภาวะสมองเสื่อมของชาตทอง ไล่เลิศ โดยใช้ค่า cutoff score เท่ากับ 14 ซึ่งมีค่าความไว (sensitivity) เท่ากับร้อยละ 100 และค่าความจำเพาะ (specificity) เท่ากับร้อยละ 89.4 (ชาตทอง ไล่เลิศ, 2536) เพื่อคัดกรองผู้สูงอายุสมองเสื่อมออกจากกรวิจัย และให้ผู้สูงอายุตอบแบบสอบถามคัดกรองภาวะซึมเศร้าของ รวิวรรณ นิวัตพันธุ์ และคณะ ซึ่งมีค่า cutoff score เท่ากับ 10 ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะซึมเศร้ารุนแรงที่ต้องได้รับการรักษา จะได้คะแนนมากกว่า 10 คะแนนขึ้นไป (Nivataphand et al, 1995) แต่การวิจัยครั้งนี้ ได้เลือกผู้สูงอายุที่อยู่ในกลุ่มความคุมที่มีคะแนนของภาวะซึมเศร้าน้อยกว่า 5 คะแนน ซึ่งจะถือว่าเป็นผู้สูงอายุปกติ (Spiegel and Ermini, 1987)

4. สำหรับคำถามเกี่ยวกับความคิดฆ่าตัวตาย ในข้อ 17-21 เป็นคำถามที่มีผลต่อความรู้สึกของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก ก่อให้เกิดปัญหาด้านจริยธรรม คำถามนี้ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชาจะมีความเห็นแตกต่างกันไป สำหรับผู้วิจัยในช่วงทดลองสัมภาษณ์เพื่อปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์เหมาะสมก็ประสบกับปัญหา มีทั้งผู้ยอมรับและปฏิเสธที่จะตอบคำถามนี้ รวมทั้งมีปฏิกิริยาต่อต้านจากผู้สูงอายุ ที่แสดงถึงความไม่พอใจในการถูกสัมภาษณ์ด้วยคำถามนี้ แต่การประเมินความคิดฆ่าตัวตายในผู้ป่วยโรคซึมเศร้า เป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุด เนื่องจากเป็นอาการแทรกซ้อนที่พบได้สูงในผู้ป่วยโรคซึมเศร้า และเป็นสิ่งที่ต้องตระหนักและระมัดระวังอย่างที่สุด (Baldwin, 1991; Goldman, 1992; Kaplan and Sadock, 1994) ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้คำถามที่ใกล้เคียงกับข้อคำถามจริงมากที่สุด ซึ่งคำถามนี้ได้ยึดหลักของ ดวงใจ กสานติกุล (2536) ที่เสนอแนะวิธีการสัมภาษณ์เพื่อประเมินความคิดฆ่าตัวตายในผู้ป่วยโรคซึมเศร้าทั่วไป

5. เมื่อเสร็จการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการแปลผลแบบสัมภาษณ์ทุกฉบับ และขอทราบผลการตรวจวินิจฉัยจากจิตแพทย์ที่ควบคุมการวิจัย พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำแก่ผู้สูงอายุทุกรายตามความเหมาะสม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด ใช้โปรแกรม SPSS/PC⁺ สถิติที่ใช้ คือ

5.1 วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ (reliability) ด้วยวิธีการหาค่าความคงที่ภายนอกชนิดสอบซ้ำ (test-retest method) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ pearson product moment correlation เพื่อวัดความถูกต้องและความคงที่ของคะแนนจริง เนื่องจากจะใช้แบบสัมภาษณ์นี้ไปใช้เพื่อการวินิจฉัยโรค

5.2 วิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงตามโครงสร้างของโรคซึมเศร้า ตามหลักเกณฑ์ DSM-III-R โดยใช้ χ^2 -test

5.3 วิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง (construct validity) ของแบบสัมภาษณ์ โดยใช้สถิติ t-test independent

5.4 วิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงตามเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง (criteria related validity) โดยการหาค่าความเที่ยงตรงตามสภาพ (concurrent validity) ด้วยวิธีการ

5.4.1 หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างผลการตรวจจากแบบสัมภาษณ์กับการวินิจฉัยของจิตแพทย์ โดยการหาค่า chi-square test และค่าสหสัมพันธ์แบบ phi (ϕ)